

עמוס

פרק ג'

מפחדו, ויבוא בהם לטרוף טרף כרצונו. הִיִּתֵן כַּפִּיר קוֹלוֹ מִמְּעוֹנָתוֹ בְּלִמְתִּי אִם לֹכֵד - וכי הכפיר ישמיע קול שמחה ממעונתו אם לא שלכד מה, כי אז יגיל וישמח, ולא כשעדיין לא לכד.

ה הַתְּפֹל צְפוֹר עַל־פַּח הָאָרֶץ וּמוֹקֵשׁ אֵין לָהּ הִיעֲלָה־פַח מִן־הָאֲדָמָה וְלֹכֹד לֹא יִלְכֹּד:

מצודת ציון: הַתְּפֹל - התשכון, וכן (בראשית כ"ה יח) "על פני כל אֲחִיו נָפַל". פַּח - הוא הרשת.

מצודת דוד: הַתְּפֹל צְפוֹר עַל פַּח הָאָרֶץ וּמוֹקֵשׁ אֵין לָהּ - וכי תשכון צפור על הפח הפרושה בארץ, ולא מצאה מוקש להלכד בה, וכי לחנם מזורה הרשת. הִיעֲלָה פַּח מִן הָאֲדָמָה וְלֹכֹד לֹא יִלְכֹּד - דרך הצפור כשהוא נלכד ורוצה להציל נפשו, מנרנד הפח ומעלהו קצת מן האדמה, ואמר: וכי הפח יעלה מן האדמה ולא לכד דבר, וכי מי מעלה את הפח.

ו אִם־יִתְקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וְעַם לֹא יִחַרְדּוּ אִם־תִּהְיֶה רֶעָה בְּעִיר וַיִּהְיֶה לֹא עֲשָׂה:

מצודת ציון: אִם יִתְקַע - האם יתקע, ותחסר ה"א התימה, וכן אם תהיה.

מצודת דוד: אִם יִתְקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וְעַם לֹא יִחַרְדּוּ - בעת המלחמה מעמידים הצופה לראות אם בא האויב, וכאשר יבוא יתקע בשופר להזהיר את העם, ואמר: האם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו? הלא בודאי למאד יחרדו. אִם תִּהְיֶה רֶעָה בְּעִיר וְה' לֹא עֲשָׂה - רוצה לומר: כמו שכל אלו הדברים הנזכרים אי אפשר שיהיו בזולת הדבר הראוי לכל אחד ואחד, כן אי אפשר שתהיה רעה בעיר במקרה, וה' לא עשהו בגמול המעשה.

עמוס

פרק ג'

א שִׁמְעוּ אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה עֲלֵיכֶם בְּגִי יִשְׂרָאֵל עַל כָּל־הַמְּשַׁפְּחָה אֲשֶׁר הָעֵלִיתִי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְאֶמֶר:

מצודת דוד: עַל כָּל הַמְּשַׁפְּחָה - כפל הדבר במילות שונות, כי לשון משפחה יאמר על כל העם, וכן (זכריה י"ד יח) "ואם מְשַׁפַּחַת מִצְרַיִם".

ב רַק אֶתְכֶם יִדְעָתִי מִכָּל מְשַׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה עַל־כֵּן אֶפְקֹד עֲלֵיכֶם אֶת כָּל־עֲוֹנֹתֵיכֶם:

מצודת ציון: יִדְעָתִי - ענינו אהבה, וכן (תהלים קמ"ד ג) "מִה אֲדַם וַתִּדְעֵהוּ". אֶפְקֹד - ענינו זכרון.

מצודת דוד: רַק אֶתְכֶם יִדְעָתִי מִכָּל מְשַׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה - לבד אתכם אהבתי מכל העכו"ם, ואתם פשעתם בי. עַל כֵּן אֶפְקֹד עֲלֵיכֶם אֶת כָּל עֲוֹנֹתֵיכֶם - לכן אזכור עליכם את כל עונותיכם, לשלם גמול על כולם.

ג הִיִּלְכוּ שְׁנַיִם יַחַד בְּלִמְתִּי אִם־נוֹעְדוּ:

מצודת ציון: נוֹעְדוּ - ענינו קביעות זמן והזמנה, וכן (תהילים מ"ח ה) "נוֹעְדוּ עִבְרֵי יַחַדְיָו".

מצודת דוד: הִיִּלְכוּ שְׁנַיִם יַחַדְיָו וְגו' - וכי ילכו שני אנשים יחד בדרך אחד, אם לא שקבעו והזמינו מתחילה זמן קבוע ללכת יחד.

ד הַיִּשְׂאֵג אַרְיָה בַּיַּעַר וְטָרַף אֵין לוֹ הִיִּתֵן כַּפִּיר קוֹלוֹ מִמְּעוֹנָתוֹ בְּלִמְתִּי אִם־לֹכֵד:

מצודת ציון: כַּפִּיר - ארי בחור. מִמְּעוֹנָתוֹ - ענינו מדור, כמו (תהלים צ"א) "אֲדַנִּי מְעוֹן אֶתָּה הִיִּיתָ לְנוּ".

מצודת דוד: הַיִּשְׂאֵג אַרְיָה בַּיַּעַר וְטָרַף אֵין לוֹ - וכי ישאג אריה בעיר ולא ימצא טרף, כי בשמוע החיות קול שאגתו יעמדו במקומם

עמוס פרק ג'

ואם כן בודאי לא יעזרם ה'. **הַאֲזַצְרִים חָמָס וְשׁוֹד בְּאַרְמְנוֹתֵיהֶם** - תראו אשר חומסים וגוזלים ואוצרים בארמנותיהם, וכאומר: אילו גזלו לצורך הסיפוק למלאות נפשם, לא היה הדבר רע בתכלית, אבל הם יגזלו מבלי צורך והכרח.

לְכֹן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה צַר וְסָבִיב הָאָרֶץ וְהוֹרִיד מִמֶּנָּה עֹנָף וְנָבֹזוּ אַרְמְנוֹתֶיהָ:

מצודת ציון: צר - אויב. עונף - חזקך. ונבזו - מלשון ביזה ושלל.

מצודת דוד: צר וסביב הארץ - רוצה לומר: הצר יבוא עליך, וסביב הארץ יחנה, לבל תוכל להמלט. והוריד ממנה עונף ונבזו ארמנותיה - ישפיל ממך חזקך, וארמנותיך יהיו נבזים מן הצר הבא.

כֹּה אָמַר יְהוִה בְּאֲשֶׁר יִצְלַל הָרֹעֶה מִפִּי הָאָרִי שְׁתֵּי כְרָעִים אוֹ בְדֹל־אֹזֶן כִּן יִנְצְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַיֹּשְׁבִים בְּשֹׁמְרוֹן בְּפֶאת מִטָּה וּבְדַמְשֶׁק עָרָשׁ:

מצודת ציון: בדל אוזן - תירגם יונתן "חסחוס", והוא הקשה שבאוזן, ואין לו דמיון. בפאת - ענינו עבר וצד. ובדמשק ערש - ערש היא מיטה, כמו (דברים ג' יא) "ערשו ערש ברוך", ויקרא מיטת החולה "דמשק ערש", כי כולה משקה מכיחו וניעו ומן הזיעה, וכן העיר דמשק נקראת בזה השם, על כי היא כולה משקה במרבית יאורים ואגמי מים, ועם כי היא בשי"ן שמאלית.

מצודת דוד: באשר יציל הרועה מפי הארי שתי כרעים או בדל אוזן - דרך הרועה כשהארי טורף שה מן העדר, הוא מחזיר להציל מה להביא לראיה לבעליו שהארי טרפו ושהוא לא גנבו, ולאחר זה משליכו, כי לא הצילו כי אם להיות לעד ולא למאכל. כן ינצלו בני ישראל היושבים בשומרון בפאת מטה ובדמשק ערש - רוצה לומר: כמו שאין תועלת בעצם הדבר שמציל הרועה מן הארי, כן לא יהיה תועלת באותן הנשארים בשומרון, כי רק ישארו החולים השוכבים בפאת המיטה, ובערש המטונף ממשקה החולה.

עמוס פרק ג'

ז **כִּי לֹא יַעֲשֶׂה אֲדֹנָי יְהוִה דְּבַר בִּי אִם־גִּלְגָּל סוּדוֹ אֶל־עַבְדֵּי הַנְּבִיאִים:**

מצודת דוד: כי לא יעשה אדני יהוה דבר וגו' - מביא ראיה שהכל בא בהשגחה, כי אין ה' עושה דבר כי אם יגלה סודו בתחילה אל הנביאים.

ח **אֲרִיָּה שָׁאֵג מִי לֹא יִירָא אֲדֹנָי יְהוִה דְּבַר מִי לֹא יִנְבֵּא:**

מצודת דוד: אריה שאג מי לא יירא וגו' - רוצה לומר: והלא הנביאים בודאי מתנבאים הדבר אל העם ואינם כובשים הנבואה, כי כמו שאם ישאג האריה לא ימצא מי שלא יירא מקול שאגתו, כן אם ה' מדבר מה אל הנביאים לא ימצא מי שלא ינבא. אם כן כל דבר הבא נשמע מפי הנביא עד לא בא, אם כן אין זה מקרה כי אם בהשגחה. ומוסב לתחילת הענין, שאמר: על כן אפקוד עליכם וגו' לשלם גמול, כי הואיל והכל בהשגחה, יש גמול על המעשה.

ט **הַשְּׁמִיעוּ עַל־אַרְמְנוֹת בְּאֲשֶׁדוּד וְעַל־אַרְמְנוֹת בְּאַרְץ מִצְרַיִם וְאָמְרוּ הֲאִסְפוּ עַל־הָרִי שְׁמֹרוֹן וְרָאוּ מִהוֹמֹת רְבוֹת בְּתוֹכָהּ וַעֲשׂוּקִים בְּקַרְבָּהּ:**

מצודת ציון: ועשוקים - נעשקים מיד העושקים.

מצודת דוד: השמיעו על ארמנות באשדוד - אתם בני אשדוד, השמיעו כרוז בארמנותיכם. האספו על הרי שמרון - ללכת למלחמה בעזרת אשור. וראו מהומות רבות בתוכה ועשוקים בקרבה - רוצה לומר: אל תיראו מהם, כי תראו בתוכה מהומות רבות - המיית מלחמה איש באחיו, ועושק רב תראו בקרבה, וחלוק לבם, ובקל יהיו נמסרים ביד האויב.

י **וְלֹא־יָדְעוּ עֲשׂוֹת־נִכְחָה נְאֻם־יְהוָה הַאֲזַצְרִים חָמָס וְשׁוֹד בְּאַרְמְנוֹתֵיהֶם:**

מצודת ציון: נכוחה - דבר ישר וראוי, כמו (ישעיה נ"ז ב) "הלך, נכוחו". האוצרים - מלשון אוצר, רוצה לומר: טומנים.

מצודת דוד: ולא ידעו עשות נכוחה - רוצה לומר: גם תראו אשר אינם יודעים לעשות נכוחה,

יד **שִׁמְעוּ וְהַעֲיִדוּ בְּבֵית יַעֲקֹב נְאֻם־אֱלֹהֵי יְהוָה אֱלֹהֵי הַצְּבָאוֹת:**

מצודת ציון: **וְהַעֲיִדוּ** - ענינו התראה, כי על פי רוב מתריץ בעדים, לבל יכחש לאחר זמן.

מצודת דוד: **שִׁמְעוּ וְהַעֲיִדוּ בְּבֵית יַעֲקֹב** - אתם הנביאים שמעו דברי, והתרו בבית יעקב.

יז **פִּי בְיוֹם פְּקַדֵי פִשְׁעֵי־יִשְׂרָאֵל עָלָיו וּפְקַדְתִּי עַל־מִזְבְּחוֹת בַּיִת־אֵל וְנִגְדְעוּ קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ וַיִּפְּלוּ לָאָרֶץ:**

מצודת ציון: **פְּקַדֵי** - ענינו זכרון. **וּפְקַדְתִּי** - ענינו השגחה, כמו (שמואל"א י"ד ז) "פְּקַדוּ נָא וַיָּאָו". **וְנִגְדְעוּ** - ענינו כריתה, כמו (דברים ז"ה) "וְאֲשִׁירְהֶם תִּגְדְּעוּן". **קַרְנוֹת** - הבליטות היוצאות כעין קרנים.

מצודת דוד: **פִּי בְיוֹם פְּקַדֵי פִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל עָלָיו וַיָּאָו** - רוצה לומר: וזהו דברי, אשר ביום שאזכור פשעי ישראל עליו לשלם לו הגמול, אז אשגיח על המזבחות העומדות בבית אל, לכרות קרנותם ויפלו על פני הארץ.

יח **וְהִפִּיתִי בַּיִת־הַחֹרֶף עַל־בֵּית הַקִּיץ וְאָבְדוּ בְּתֵי הַשָּׁן וְסָפוּ בְּתֵי רֶבִים נְאֻם־יְהוָה:**

מצודת ציון: **עַל בַּיִת** - עם בית. **הַשָּׁן** - שן הפיל. **וְסָפוּ** - ענינו כליון, כמו (ירמיה י"ב ב) "סִפְתָּה בְּהַמּוֹת".

מצודת דוד: **הִפִּיתִי בַּיִת הַחֹרֶף עַל בֵּית הַקִּיץ** - להתענג היו עושים בית מיוחד לחורף, והיה שמור מן הקרירות ומנשיבת הרוח, ובית מיוחד לקיץ במקום שנושב הרוח, ואמר שיכה זה עם זה, רוצה לומר: שיחרכו ויאבדו.

